

СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ
(Београд)

О ПОСЕСИВНОЈ КОНСТРУКЦИЈИ У + ГЕНИТИВ ЛИЧНЕ ЗАМЕНИЦЕ НА ИСТОЧНОБОСАНСКОМ ТЕРЕНУ*

Предмет расправе је честа употреба конструкције у + *генитив* личне (или неке друге) заменице у наглашено посесивној функцији на терену источне Босне. Аутор доноси обиље потврда типа *Каже она њене покојној мајци* [мојој покојној мајци] из говора Срба од Горњег Бирча до Нишићке висоравни. У говор носилаца херцеговачко-крајишког дијалекта ова, досад другде незабележена особина, доспела је, по ауторовом мишљењу, из суседних идиома источнобосанског дијалекатског типа. Појава је, наиме, примећена и у говору Бошњака у Кладњу и околини.

Кључне речи: посесивна конструкција, источнобосанске Ере, Горњи Бирач, Нишићка висораван, херцеговачко-крајишки дијалекат, источнобосански дијалекат.

0. Двадесето столеће било је златни век српске дијалектологије, у коме су написане стотине монографија и озбиљних научних расправа, међу којима је било и бриљантних остварења из ове националне језичке дисциплине. Са дијалекатске карте уклоњене су велике белине, решена су многа питања, дати озбиљни доприноси у области лингвистичке типологије, односно дијалекатске структуралне диференцијације, али је синтаксичка проблематика дијалекатских типова „тако инструктивних за општу лингвистику“ (Ивић 1962: 176) од почетка до данас, стицајем углавном сасвим прозирних околности, углавном остајала по страни. Иза те својеврсне маргинализације једног важног сегмента језичке структуре стоји чињеница да се синтаксичка стварност не може брзо а успешно сагледати радом по унапред припремљеним квестионарима. Да је ту неопходно време, односно велико стрпљење, схватили су први ауторитети струке, водећи српски и

* Овај рад је настао у оквиру пројекта *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора*, који финансира Министарство науке Републике Србије, и пројекта *Истраживање српског дијалекатског комплекса Босне и Херцеговине*, који финансира Министарство науке и технологије Републике Српске.

хрватски дијалектолози када су пре пет деценија планирали израду Српскохрватског дијалектолошког атласа: „Синтакса и игра акцената и гласова у додиру речи не могу се проучавати помоћу упитника, мора се данима разговарати са сељацима о чему било и стрпљиво чекати да се тражене особине саме појаве у разговору“ (Ивић 1962: 178, в. и Реметић 1981: 265). Српски и хрватски дијалектолози окупљени у 1959. године основаном Југословенском комитету за дијалектолошке атласе, касније преименованом у Међуакадемијски одбор за дијалектолошке атласе, планирали су и израду посебних упитника за наведену проблематику, као и ангажовање „посебних стручњака“ за испитивање осетљиве материје.¹ Трагичне околности из последње деценије крвавога двадесетог века омогућиле су истраживања у једном повећем кутку српског дијалекатског комплекса на начин који је, како је то пророчки предвиђао Павле Ивић, на видело изнео све те „игре акцената и гласова у додиру речи“, као и до данас другде незабележене синтаксичке појединости. Пустошни ратни догађаји из претходне декаде оставили су без српског живља, између осталог, и велике области на простору двеју западних југословенских република: Босне и Херцеговине и Хрватске. Разумевање државних и научних тела и институција Републике Србије и Републике Српске, њихових ресорних министарстава и двеју академија наука, организовано је, као што је познато², прикупљање језичке грађе са наведених подручја. Тај ургентни задатак обавља се и снимањем говора избеглица, с тим да се предност даје зонама које нису претходно језички испитиване. То је омогућило да се овај прилог темељи на корпусу од око 550 сати снимљенога језичког блага на простору Нишићке висоравни са широм околином (зона тзв. Мулалука), области источнобосанских Ера (терен омеђен рекама Дрињачом и Биоштицом, односно падинама Коњуха и Романије), Горњег Бирча, околине Живиница, околине Бановића, те Подриња у зони Калесије и Зворника. Наведеном корпусу треба додати

¹ „Исто тако закључено је да велики део проблема из области синтаксе и значења облика, а евентуално и гласовну проблематику везану за додир речи у реченици и проблематику скакања акцента на проклитику, треба издвојити у посебан упитник, намењен специјалном поступку на терену. То су, наиме, појаве које се тешко могу испитати помоћу упитника на нормалан начин... Аутентични подаци о оваквим појавама могу се добити само ако се информатор (лице које говори дијалектом) пусти да говори спонтано. Стога је предвиђено да ове особине испитају посебни стручњаци који неће питати по упитнику, већ ће водити са сељацима обичне разговоре, бележећи материјал на начин какав је препоручио у своје време проф. Белић у познатом писму Бодуену де Куртене, и то све докле док ти разговори не донесу одговоре на мање-више сва питања с овог списка“ (Ивић 1960: 103).

² О томе в. у: Реметић 1999: 278–282; Реметић 2000: 931–932; Реметић 2008: 96–97.

педесетак сати снимака говора Бошњака из Кладња и суседног села Плаховића. Преслушавање више стотина сати слободног говора аутентичних носилаца дијалекта изнедрило је изобилје појединости па и категоријалних појава досад нерегистрованих у струци, а мој скромни прилог зборнику у част водећем српском синтаксичару тиче се једне синтаксичке особине, највероватније архаизма који је у неким крајевима источне, односно североисточне Босне узео широког маха.

1. Дијалектолошка литература одавно, и то понајчешће на источнобосанском терену, бележи случајеве посесивне везе у + *генитив* личне (или неке друге) заменице, дакле, у вредности присвојне заменице одговарајућег лица (Симић 1978: 90; Ђукановић 1983: 260; Халиловић 1990: 336; Халиловић 2005: 21; уп. и Петровић 1973: 155). Аутори појаву обично илуструју граничним потврдама, примерима конкурентним случајевима за означавање чега (или некога) што је „у власништву, поседу, на послу ... и границама појма“. У навођеним потврдама, наиме, изостаје контекст који би сведочио о неспорној посесивности конструкције.³ Преслушавање више стотина сати говора источнобосанских Срба изнело је на површину преко хиљаду потврда *чистиџе њосесивности*.⁴ Појава је узела таквог маха да се слободно може говорити ако не о њеном преовладавању, а оно свакако о равноправном статусу са конструкцијом *џприсвојна заменица + одговарајући њадеж именице*, дакле, не само номинатив именице, како доноси досадашња литература. Највише потврда ове вишеструко интересантне појаве имам из говора источнобосанских Ера, из Горњег Бирча и са Нишићке висоравни.

Источнобосанске Ере:⁵

Ў-менџ њџкџнџ мџјка вџдла јџднџм у Добрџрају двџ мџџеда (Вуч); *Извџкџ би се, мџре бџт, џ-менџ и Нџбџја да нџје бџло Нџколџ*

³ Ја сам у овој прилици, примера ради, оставио по страни те граничне потврде посведочене у говору Дубнице, код Калесија, села у близини Горњих Цапарди, чијем је говору посвећена цитирана монографија П. Ђукановића. Ја „чисту посесивност“ нисам препознао у дубничким потврдама типа: *Ў-брајџвџ-ми џџџри* чџек пџгинуо; *Ўмџм у јџднџга трџје џџџџ, у јџднџга џџџџ-сџна-ми*, а у *јџднџга* чџџџџ, и у *џџџџ-ми*: *у јџднџ сџџџџџ* двџје, а *џ-џџџ-мџџџџ* џмџм чџџџџџ; *Ў-нџџџ нџџџџџ сџд бџџџ*; *Бџло је џ-нџс џџџџџџџ* изџ-куџџџ; *Ў-нџс* вџџџџџ бџла *рџсџџџџџ, бџџџџџџџ, џџџџџџџ*; *Ў-ког* нџџџџџџџ кџса, џнџџџџџџџ; *Ў-менџ* чџџџџџџџ пџметан.

⁴ Потврда нерегистрованих у досадашњој литератури, а непознатих и угледним српским, и не само српским, дијалектолозима консултованим у току припремања овога прилога. Појаву о којој је овде реч не предвиђају ни упитници за испитивање дијалекатске синтаксичке проблематике. Не садржи је ни садржајни квестинар Милке Ивић (М. Ивић 1963).

⁵ Данас Федерацији БиХ припадају села: Ар(аповача), Бр(да), ВК (Велика Кула), Вр(апци), Вуч(инићи), ГДр (Горњи Дрецељ), Гр(абовица), ДДр (Доњи Дрецељ),

(Вуч); И отишла је *ÿ-менѣ ÿдкѡјнѣ жѣна* ш њѡм (Вуч); Одвео га *Небѡјша ÿ-менѣ нѣ-Баре* [локалитет у суседном Кладању] (Вуч); Нѣ-мере бѣ-цит *ÿ-менѣ ѡш-кућѣ* [од моје куће] *ÿ-Кладањ* (Вуч); Нѣ-даде ми *ÿ-менѣ ÿдкѡјнѣ ÿрѣјашѣљ Рѣдовѣн Ѡсѣојић* (Вуч); Ѡстала моја [кућа] и *ÿ-менѣ ÿ-сѣна* двѣје (Вуч); *Зѣш ÿ-менѣ рѣдијо тÿј*, на Сокѡцу (Вуч); Тѡ је близу *кÿћѣ ÿ-менѣ* било (Вуч); Жѣна причѣ *ÿ-менѣ мѣјки* (Вуч); Чÿ се *ÿ-менѣ звѡно* [чуо га у шуми, далеко од своје куће] ѡд-говѣди (Вуч); Мѣнѣ зѡвѣ бурѣзер: „Дѡће ти *ÿ-менѣ зѣш Иван*“ [доћи ће теби мој зет]; Ишли ѡн и Мѣлан, *ÿ-менѣ зѣш* (Ж); Мѣлоприје *ÿ-менѣ снѣа* ѡде ѡдавдѣн (Вуч); Тÿ [у Србији] је *ÿ-менѣ бѣба* бѣла с ÿнучѣдѣма (Вуч); Ѡде *ÿ-менѣ Бука* [оде од мене моја Бука], ѡстак сѣм (Вуч); Бѣјо сам јѣ и бѣјо Мѣлорѣд, *рѡћѣк ÿ-менѣ* (Ћ); Чѣтвѣртѣ дѣ[н] нашла *Рѣдѡјку ÿ-менѣ* у Влѣсанѣцама [Радојку моју у другом месту, у Власеници] (Вуч); Да мѣ-тѣбѣ ѡставѣмо *ÿ-мене* код *мѣмѣ* у Кнѣжѣни? (Вр); Ѡстѡ *ÿдкѡјнѣ ÿ-менѣ Сѣво* [мој пок. Саво остао жив]; Авѣјѡн кружѣи, а *ÿдкѡјнѣ мѣјка ÿ-менѣ* пѣрила ѣлине (Бр); И *ÿ-менѣ сѣн* у мѣрту ѡде *ÿ-вѡјску* (МК); И ѡндѣ је *ÿ-менѣ мѣшѣр* пѡбјегла (Ков); Врѣта се ѡтвѡришѣ кад — *ÿ-менѣ ÿдкѡјнѣ мѣјка!* (Ков); *ÿ-менѣ ÿлÿг ѡстѡ* код-Рѣнѣ (Ков); *ÿ-менѣ ѡшѣц ѡћерѡ* крѣву у Сѣрѣјво и кÿпијо двѣдесѣт кѡзѣ и јѣрѣд, свѣ онѣ-рѣђе (Вр); Ёно *Бÿду ÿ-менѣ ѡћерашѣ* Нѣјѣмци (Вуч); А знѣш кѣко је живѣјо *ÿ-менѣ з-ћѣдом, ÿдкѡјније[м] Мѣланом!* (Вуч); Крѣнѣм јѣ и *ÿ-менѣ ÿдкѡјнѣ јѣднѣ* *Небѡјша* пÿтом (Вуч); Знѣш ли *ћѣ ÿдкѡјног ÿ-менѣ* *Небѡјшѣ* [кућа] бѣла? (Вуч); Кѣжѣ ѡна *ÿ-менѣ ÿдкѡјној мѣјци* (Вуч); Мѣлоприје онѡ-говѡрисмо за *ÿдкѡјног ѣмицу Пѣру ÿ-менѣ* (Вуч); Сѣмо се приказѣло *ÿдкѡјној сѣрѣни ÿ-менѣ Сѣјѣјѣнији* (Вуч); *ÿ-менѣ ѡшѣц* бѣјо у рѣзѣрви (ГДп); *ÿ-менѣ свѣкрѣва* ишла из Рѣдѣчѣћѣ нѣ-Жунове (Рад); *ÿ-менѣ брѣш* ÿбијо у Бѣбровѡј крѣмка (Рад); Јѣ-сам-глѣдѡ *ÿ-менѣ ÿ-газдѣ* крѣмѣд (Бр); *ÿ-менѣ ѡшѣц* дѡнијо ѡт-пѡкѡјнѣга Пѣрѣ Ѧничѣћа кѣзан из-Грабовѣцѣ (Пн); Пѡшли на вѣшир, јѣ, *ÿдкѡјнѣ ÿ-менѣ* *ÿ-гљѣша* и Ѧнћѣлко (Вуч); У *ÿдкѡјнок Пѣрѣ*, *ÿ-менѣ ѣмицѣ*, бѣјо кѣр *ћѡрав* (Вуч); Затвѡрѣли су *ÿдкѡјног ÿ-менѣ ѣмицу Јѡвана* (Вр); *ћѣ ÿ-менѣ ѡца* *кÿћа* бѣла! (Вуч); *ћѣ Ѡлга ÿ-шѣбѣ* [реч је о мојој сѣстри Олги]?; Јѣднѡм сам *Тѡми, ÿ-шѣбѣ* *ћѣду* [реч је о моме давно преминулом дѣди], кÿпијо фѣјкѣш (Вуч); Свѣ забѡравѣм *ÿ-сѣбѣ Мѣлѣнку* пѣтат (Вуч); Мѣ на Ѧцинскÿ рѣван, кад-јѣ-јѣднѡг *ÿ-сѣбѣ* *ÿ-гљѣшу* срѣтик (Вуч); Јѣ-*ÿ-сѣбѣ* дѡшла јѣднѡм са *снѣѡм, ÿ-менѣ снѣа* да гѡнѣ ѡд-нѣга ѡвна *ÿ-овце* [ја дошла са својом снахом, моја снаха да гони од нѣга ѡвна у овце] (Вуч); Јѣ га вѣћок

Ж(сравѣце), Ков(ачићѣ), Коњ(ѣвићѣ), МК (Мѣла Кула), Мт (Мѣтиљѣ), Ол (Оловске Луке), Пн (Пѡнор), Рад(ачићѣ), Сл(ивѣње), Ћ(удѣ), а Рѣпублици Српској: Вр(ѣпци), ГДр (Горѣни Драпнићѣ), ДДп (Дѡњи Драпнићѣ), Кн(ѣжина), Кш (Крушевци).

ÿ-себе на *ћошку* оградѣ (Коњ); *ÿ*јутру *ја-онѡ-двѡје* *ÿрѡсѡди* *ÿ-његѡ* [двоје његових прасади] на *кѡња* и — *кÿћи*! (Вуч); *Јѡ* сам *ÿ-његѡ* с *ÿѡ-кѡјнијем ѡцом* вѡзијо *бѡлване* [информатор говори о оцу аутора ових редова] Коњ и сл.

Горњи Бирач:⁶

Јѡ-кажѣм ÿ-себе *Вѡиши* (Пеп); *ÿ-менѣ ѡшѡс* *живијо ÿ-некѡј* Стрмци (Пеп); *ÿ-менѣ ѡшѡс* *гѡнијо* с *кѡњма ÿ-Тузлу* *кѡмпѡр* (Пеп); *ÿ-менѣ Бѡшко* *правѡјо ѡд-јазовца* *стѣљу* (Пеп); *ÿ-менѣ чѡек ѡтшѡ* *нѡ-мѡбу* *јѣднѡме* *кѡмшији* (Пеп); *ÿ-менѣ жѣна* *ѡшла* у Србију, *ÿ-менѣ* *кÿћу* *сÿ-двѡ* *спрѡта* (Мл); *Сѡд* је *нѣстѡло* *нѡма* *рѡнѣ*, а *ѡне ÿ-менѣ* *мѡма* *дѡ-јдѣ* с *Ѐниѡм* *да дѡнесÿ* (Мл); *ÿ-менѣ ѡшѡц* *ÿдѣ* *свѣ* *ус-пртну* (Н); *Зѡседѣ* *Сѡво*, *ш њѡм ÿ-мене* *чѡек* [са њим и мој човек] (Мш); *Мѡрко*, *ÿ-менѣ* *кѡмшија*, *сѡм ѡстѡ* (Л); *Свѡкомѣ* *брѡту* *дѡпѡла* *сѡба*, *ÿ-менѣ ѡцу* *дѡпѡла* *ÿцѣра* (Н); *Кѡжѣ ÿ-менѣ* *бурѡзер* *Чѣдо*, *пѡтѡј* *га* (Л); *Дѡнијѣла ÿ-менѣ* *снѡа* *брѣме* *слѡмѣ* (Пел); *ÿ-менѣ Рѡдѡнка* *кат-пѡћѣ* *цркви* (Пел); *Бѡш* је *гÿја* *ÿјѣла ÿ-менѣ* *брѡша*, *кÿпијо* *зѡб* [на својој њиви] (Н); *И нѡ-правѡ* *сѡѡрѡ* *ÿ-менѣ* *свѡјѣћу* [мој отац направи славску свећу] (Мај); *ÿ-менѣ ѡмиѡа* *правѡјо* *вѡше*, *вѡше* *млѡго ѡт-стѡтнѣ* *свѡјѣћѡ* (Пеп); *На пртни* *крѣкнÿ* *дѡјѣте*, *ÿ-менѣ* *свѣкрѡ* *тѡм* *полѣти* (Мш); *ÿ-менѣ сѡѡрѡ* *ÿзмѣ* *тѡ* *под-гÿзѡцу* и *сѣдѣ*, *тѣшѣ* *тѡрабу*. *Кÿће* се *прекрѡвале* *тѡрабѡм* (Мај) и сл.

Мулалук (Нишићка висораван са околином):⁷

ÿ-менѣ ѡшѡц *нѡјѣ* *ÿмѡ* *брѡћѣ* (Буљ); *Причѡ ÿ-менѣ* *сћѣр*, *ѡна* је у *Ѐм* *Пѡјѣску* (Буљ); *Јѡ-ÿ-кÿћу* *кад ÿ-менѣ* *жѣна* *сѣдѡ* и *глѣдѡ* *телевѡзор* (Буљ); *Пѡкѡјни* *сѡѡрѡ* *ÿ-менѣ* *ѡрѣ* [говори о своме оцу, који оре у другом селу, на свом имању] (Буљ); *Причѡ ÿ-менѣ* *сћѣр* *ѡ-њѡма* (Буљ); *ÿмѡ-јѣ ÿ-менѣ* *ѡвѡј-сѡн* *дѡбар* *камѡјѡн* (Буљ); *ÿшѡ* је *ÿ-менѣ* *ÿнук* *нѡ-сарѡну* (Прг); *Бѡјѡ-сам* и *ÿ-њѣ* *нѡ-сарѡни* [на њеној сахрани] (Буљ) и сл.

2. За размах наведене посесивне конструкције у говору источнобосанских Срба несумњиво је одговоран свакодневни контакт са носиоцима локалних бошњачких идиома, о чему, уосталом, неумољиво сведоче потврде појаве у говору кладањских муслимана, који сам у више наврата испитивао и део својих запажања и објавио.⁸ Планира-

⁶ Од дванаест испитаних села једанаест се налази на територији Федерације Босне и Херцеговине: Брд(ијељи); Вр(ановићи); Л(упоглаво); Г(радина); Мат(ијевићи); Мл(адово); Н(ѡћајевићи); Пел(емиши); Пеп(ићи); Ст(арич); Сп (Ступари). Општини Власеници припада једино Мишар.

⁷ Сниман је говор села Буљ(етовине) и Прг(ошево).

⁸ Најнепосредније у: Реметић 1982; Реметић 2004; Ивић и Реметић 2007.

јући да напишем посебну монографију о овоме, данас на простору Босне несумњиво најзанимљивијем екавско-јекавском говорном типу, који је, између осталог, сачувао и дистинкцију двају старих кратких акцената (Реметић 2004), снимео сам педесетак сати аутентичног језичког материјала, у којему има на претек и потврда наведенога типа посесивности. Из грађе прикупљене у говору кладањских Бошњака наводим следеће примере: *Лазар пуца њ-себе њс-куће*, његова кућа њ-је изгорела; *Ја-пошла њ-себе са-свекром* и са *Авдом* мало на Старић; *Дош* је *би*о и *њ-шебе* *ошац*; *А* *био* је и *њ-шебе* и *амића* *Рџа* [у последњим двама реченицама говори се о моме оцу и моме стрицу и о догађајима четири године старијим од мога рођења]; *Њ-мене* *маши* била *уда*та; *Њ-мене* је *Алија* *иш*о, своју жџну доводио; *Њ-мене* у *амиће* комјџење; *Каже* *они-њ-мене* *један* *амићић*; Он је *њ-мене* *Авди* *реко* свашта; *Каже* *њ-мене* *амића*: „*Иди-ти* *нама* *воде* *донеси*“; *Њ-мене* у *Ахме* била *ми*цина; *Свакака* је *њ-мене* *ошац* *жита* *сиј*о и сл. Из говора Плаховића довољна је у овој прилици само једна потврда: *Ја-њ-себе* за *Салема* да ти *каже*м.

3. Када је реч о пореклу појаве у говору источнобосанских Срба, нема места било каквом двоумљењу: она је преузета од суседа Бошњака, носилаца источнобосанског дијалекта, за који се зна да је стариначки — настао на тлу средњовековне босанске државе — и да је физиономију изменио и под упливом српских досељеника, за које се, опет, у највећем броју случајева, захваљујући резултатима Цвијићеве етнографске школе, зна када су и одакле дошли. Зна се, наиме, да значајан део босанске територије данас покривају два стариначка дијалекта: источнобосански и новошћакавски икавски, раније јамачно распрострањени на знатно широј територији, коју ће сузити (углавном досељени) носиоци других говорних типова. Неспорно је, дакле, да се и источнобосански дијалекат, као и већина шћакавских икавских идиома, развио на тлу средњовековне босанске државе. Савршено је јасно да су велика померања становништва у време турске владавине значајно ублажила староштокавску визуру источнобосанског дијалекатског типа. За то одговорност сноси новонастало окружење, а нарочито река досељеника, у којој доминирају Срби носиоци херцеговачко-крајишког дијалекта. Значајан је, додуше, и уплив досељених Хрвата с млађим икавским говором. Изнете чињенице објашњавају зашто је „развој источнобосанских говора упућен одлучно у новошток. правцу“ (Ивић 1988: 74).

Срби досељени из жаришта херцеговачко-крајишког дијалекта на новом терену су дошли у додир са носиоцима знатно другачијег говорног типа, са којима ће се или измешати или пак живети у непо-

средном суседству, дакле, у свакодневном контакту. О високој корелацији између физичке, територијалне блискости носилаца различитих конфесија и различитих дијалекатских идиома и домаћаја неизбежне језичке интерференције сведочи истраживачко искуство из кладањскога краја, и то управо у домену овде разматране појаве. Највише језичких чињеница снимљено је у Ковачићима, ауторовом родном селу, и у суседним Вучинићама, у којима је неупоредиво највећа концентрација потврда наведене појаве. Објашњење је једноставно: између Кладња и суседних Вучинића, најближег „ерског“ села, нема озбиљних геофизичких препрека — ни брда ни вода — у служби значајнијих природних „граница“. Обрадива имања Кладњака и Вучиња на се не само непосредно додирују него су неретко и измешана. После Другог светског рата из већине кућа тога готово приградског српског насеља бар једно лице је било запослено у Кладњу. Изнете чињенице говоре о веома живим, свакодневним контактима и везама носилаца двају идиома. Зна се да су инвентар и фреквенција чињеница преузетих од суседа обично у пуној корелацији са удаљеношћу епцентра зрачења. У овом случају, Вучинићи су најближи извору и највише су упили дијалекатске ароме својих комшија. У дијалектологији се никада није порицао уплив досељеника на говор старинаца, али се одавно у виду има знатно снажнији утицај супротног смера (о томе опширније у Ивић 1955–1956). Овај општеприхваћени суд оверен је на многим додирним или испреплетаним тачкама српско-хрватског дијалекатског комплекса, а у нашем случају најизазовније је, свакако, истраживање праваца и домета дијалекатске интерференције управо у суседству источnobосанског дијалекта, трезора необичних архаизама и особених иновација, уистину дијалекатског елдорада, у којему су после открића шестоакцентатског система „могућа оваква и каква ли све још изненађења!“ (Брозовић 1966: 119; Реметић 1982: 186). О дометима дијалекатске интерференције на кладањском и још неким босанским подручјима⁹ биће више речи другом приликом, а овде ћу поменути учесталије скраћивање (односно изостанак дужења) вокала у слогу који затвара сонант у Вучинићима него у другим ерским сели-

⁹ Аутор ових редова је 3. марта 2008. године у Академији наука и умјетности Републике Српске у Бањој Луци одржао приступну академску беседу под насловом *Босански српски говори у свјетлу дијалекатске интерференције (лингвистички и социolingвистички аспекти)*. Окосницу фактичке подлоге беседе чинио је корпус од око 700 стотина сати језичког блага снимљеног у говору житеља, поред области наведених у т. 0 и 1, у зеничком и какањском крају, у околини Високога и Брезе, те на подручју Бугојна и Доњег Вакуфа.

ма. У говору Вучињана сасвим су, наиме, обични и ликови типа *Ан-ђелко, Загџрка, биљка*.

4. Овом приликом само дотакнута проблематика, илустрована нешто већом количином потврда уочене појаве, подразумева два основна задатка. Потребно је, пре свега, утврдити ареал посесивности наведеног типа. Од дијалектолога и граматичара се, затим, очекује објашњење генезе појаве. Ваља одгонетнути зашто је рационалност, економичност, толико иманентна језичким системима, устукнула пред сложенијим, компликованијим решењем. Шта се хтелo постићи моделом у мене *оџац* или у себе из *куће* ако је логичније, једноставније и лакше рећи *мој оџац* или из *своје куће*? Варијанта „*Пуца у себе из куће*“ није, уосталом, ослобођена ни двосмислености. Зашто су се становници једног дела Босне определили за компликованост на уштрб једноставности и рационалности? У сваком случају, једна необична дијалекатска синтаксичка специфичност предочена је научној јавности, све у нади да ће изложени редови инспирисати стручњаке на трагање у другим говорним зонама. Евентуалне нове потврде са терена, а можда и из старијих писаних извора, свакако би бациле ново светло на назначену проблематику и повеле у сусрет коначним одговорима на постављена питања.

Литература

- Брозовић 1966 — Dalibor Brozović, *O problemu ijekavskošćakavskog (istočnobosanske) dijalekta*. — Hrvatski dijalektološki zbornik, Zagreb, knj. II, 119–208.
- Ђукановић 1983 — Петар Ђукановић, *Говор села Горње Цајарде (код Зворника)*. — Српски дијалектолошки зборник, Београд, књ. XXIX, 191–294.
- Ивић 1955–1956 — Павле Ивић, *О неким проблемима наше историјске дијалектологије*. — Јужнословенски филолог, Београд, књ. XXI/1–4, 97–129.
- Ивић 1960 — Павле Ивић, *Почетак организованог рада на лингвистичкој географији код нас*. — Наш језик, нова серија, Београд, књ. X/3–6, 101–107.
- Ивић 1962 — Павле Ивић, *Дијалектологија, један наш културни проблем*. — Летопис Матице српске, Нови Сад, год. 138, књ. 389/3, 175–180.
- Ивић 1988 — *Narečja*. — У изватку из II издања Енциклопедије Југославије: Prof. dr Dalibor Brozović, Prof. dr Pavle Ivić, *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Zagreb (Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“), 54–80.
- Ивић и Реметић 2007 — Павле Ивић и Слободан Реметић, *Необична ујошреба рефлексивне морфеме се у говору Муслимана у Кладњу и околини*. — Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад, књ. L, 303–316.
- Ивић 1963 — Милка Ивић, *Рејершоар синтаксичке проблемашке у српскохрватским дијалектима*. — Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад, књ. VI, 13–30.

- Петровић 1973 — Др Драгољуб Петровић, *О говору Змијања*. — Библиотека Зборника за филологију и лингвистику, Нови Сад (Матица српска. Књижевно одељење), 214 (са картом).
- Реметић 1981 — Слободан Реметић, *Конструкције шийа Шта чине с оне Ђеце у говорима источне Босне*. — Јужнословенски филолог, Београд, књ. XXXVII, 265–272.
- Реметић 1982 — Мр Слободан Реметић, *О још једном незајаженом екавско-јекавском босанском говору*. — Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, књ. 11/2, 181–186.
- Реметић 1999 — Слободан Реметић, *Српски дијалекатски комплекс — сјейен досадашње шийаности и даљи задаци*. — Српски духовни простор. Зборник радова са научног скупа (Бијељина, 29–30. октобар 1998), Академија наука и умјетности Републике Српске. Научни скупови, књига 1. Одјелјење друштвених наука, књига 1, Бања Лука — Српско Сарајево, 275–283.
- Реметић 2000 — Слободан Реметић, *О шћакавизму какањских и зеничких Срба*. — Јужнословенски филолог, Београд, књ. LVI/3–4, 931–949.
- Реметић 2004 — Слободан Реметић, *О шесточланом ѓроиздијском сисћему у говору Кладња и околине*. — Живот и дело академика Павла Ивића. Зборник радова са трећег међународног научног скупа, Суботица — Нови Сад — Београд, 651–660.
- Реметић 2008 — Слободан Реметић, *Дијалекти — ризница народне духовне културе и народног ѓамћења*. — Ресурси Републике Српске. Академија наука и умјетности Републике Српске. Научни скупови, књ. XIII, Одјелјење природно-математичких и техничких наука, књ. 7, Бања Лука, 91–105.
- Симић 1978 — Милорад Симић, *Говор села Обади у босанском Подрињу*. — Српски дијалектолошки зборник, Београд, књ. XXIV, 1–124.
- Халиловић 1990 — Senahid Halilović, *Govor Muslimana Tuholja (okolina Kladnja)*. — Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik, Sarajevo (Institut za jezik i književnost), knj. VI, 249–358.
- Халиловић 2005 — Senahid Halilović, *Bosanskohercegovački govori*. — Jezik u Bosni i Hercegovini, Sarajevo — Oslo (Institut za jezik u Sarajevu. Institut za istočnoevropske i orijentalne studije), 15–51.

Резюме

Слободан Реметич

О ПОСЕССИВНОЙ КОНСТРУКЦИИ У + РОДИТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ ЛИЧНОГО МЕСТОИМЕНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ ВОСТОЧНОЙ БОСНИИ

Работа посвящена анализу восточно-боснийской конструкции У + *родительный падеж* личного (или какого-либо другого) местоимения в собственно посессивной функции. В речи сербов на территории от нас. п. Горне Бирче до Нишичской возвышенности, а также в речи боснийцев, проживающих в г. Кладань и его окрестностях, автор зафиксировал более 1000 примеров типа: «Жѣна ѓрѣчѧ ѓ-менѣ мѧјки» (досл. «Жена рассказывает у-меня матери») = моей матери; «Лѧзѧр пѧцѧ ѓ-себѣ ѓс-кућѣ» (досл. «Лазарь стреляет из у-себя дома») = из своего дома. Данное явление в сербских идиомах автор объясняет как диалектную интерференцию. В речь носителей герцеговинско-крайинского диалекта оно пришло из местного восточно-боснийского типа диалекта, вследствие миграций на терри-

тории восточной Боснии. Данное утверждение автор подкрепляет фактом, что у сербов этот несомненный архаизм наиболее часто встречается в нас. п. Вучиничи — селе, которое находится ближе всего к г. Кладань, с жителями которого жители села Вучиняни и в недавнем, и в далеком прошлом имели ежедневные соседские контакты, а также живые хозяйственные связи.